
Saksnummer:
22-165021TVI-TOSL/04

Oslo, 13.01.2023
2022-0922 HVA/HVA

Tilsvar til Oslo tingrett

Saksøkere: Natur og Ungdom
Postboks 4783 Sofienberg
0506 OSLO

Norges Naturvernforbund
Mariboegate 8
0183 OSLO

Prosessfullmektiger: Advokat Asle Bjelland

Advokat Amund Noss

Rettslig medhjelpere: Advokat Ina Ytterstad Bjørnrå

Advokatfullmektig Sigurd Høines

Alle: CMS Kluge Advokatfirma AS, Postboks 1548 Vika, 0117 OSLO

Saksøkt: Staten v/Klima- og miljødepartementet og Nærings- og
fiskeridepartementet
Postboks 8013 Dep
0030 OSLO

Prosessfullmektig: Regjeringsadvokaten v/advokat Henrik Vaaler

Rettslig medhjelper: Regjeringsadvokaten v/advokat Karen Mellingen

Begge: Regjeringsadvokaten, Postboks 8012 Dep, 0030 OSLO

1 INNLEDNING

Det vises til stevning 14. november 2022 med tilsvarsfrist 15. januar 2023. Staten er ett rettssubjekt. Det inngis derfor felles tilsvær på vegne av Klima- og miljødepartementet («KLD») og Nærings- og fiskeridepartementet («NFD»). Av hensyn til tilsværets lengde, besvares saksøkernes bevisprovokasjoner i et separat prosesskriv.

1.1 Tvistegjenstanden

Saken gjelder gyldigheten av ulike tillatelser Nordic Rutile AS («NRU») har fått for å drive mineralutvinning ved Engebø-forekomsten i Sunnfjord kommune. Søksmålet gjelder konkret gyldigheten av tre vedtak:

- i. Kongelig resolusjon 19. februar 2016 som ga NRU tillatelse til forurensende virksomhet på vilkår i medhold av [forurensingsloven § 11](#) (stevningen bilag 92)
- ii. Klima- og miljødepartementets vedtak 23. november 2021 som ga NRU revidert tillatelse til forurensende virksomhet på vilkår i medhold av [forurensingsloven § 11](#) (stevningen bilag 113).
- iii. Nærings- og fiskeridepartementets vedtak 6. mai 2022 som innvilget NRU driftskonsesjon på vilkår etter [mineralloven § 43](#) (stevningen bilag 117).

Denne side bemerker at den reviderte tillatelsen til forurensende virksomhet 23. november 2021 erstatter tillatelsen til forurensende virksomhet 19. februar 2016. Denne side kan derfor ikke se at saksøkerne har rettslig interesse i å angripe gyldigheten av den kongelige resolusjonen 19. februar 2016. Tillatelsen til forurensende virksomhet betegnes i det videre for «utslippstillatelsen».

Statens syn er at vedtakene ikke er ugyldige. Vedtakene bygger på korrekt rettsanvendelse, et riktig faktum og lider ikke av saksbehandlingsfeil. Det legges derfor ned påstand om frifinnelse og tilkjenning av sakskostnader.

1.2 Saken i et nøtteskall

Engebø-prosjektet er et stort industriprosjekt som vil produsere betydelige mengder rutil (titandioksid) og granat over en levetid på anslagsvis 39 år. Begge vedtakene som er til prøving i saken bygger på at prosjektet vil ha både betydelige fordeler og ulemper. Fordelene består primært av verdiskapning og lokal sysselsetting fra gruvevirksomheten. Ulempene knytter seg primært til prosjektets miljømessige konsekvenser, herunder bruken av sjødeponi for lagring av avgangsmassene fra driften.

Etter statens syn er både fordelene og ulempene grundig utredet og vurdert, og ulempene det vises til i stevningen er allerede adressert gjennom omfattende vilkår i utslippstillatelsen og driftskonsesjon. På bakgrunn av disse vurderingene har henholdsvis Kongen i statsråd, Kommunal- og moderniseringsdepartementet, KLD og NFD vurdert at fordelene ved tiltaket samlet sett er større enn ulempene. NFD, som fattet vedtak sist i tid, fant at dette også var tilfellet etter at NRU i 2020 besluttet å nedskalere prosjektet. Avveilingen av fordeler og

ulempen er skjønnsmessige vurderinger som domstolene kun i begrenset grad kan overprøve (punkt 3.1 nedenfor).

1.3 Hva saken gjelder og ikke gjelder

Saken har en lang forhistorie. Undersøkelser av muligheten for kommersiell utvinning av forekomsten har foregått siden 1990-tallet, og siden 2006 under ledelse av Nordic Mining ASA og senere det heleide datterselskapet NRU. Søknadsprosessen som ledet frem til dagens tillatelser begynte allerede i 2007, og det foreligger omfattende utredninger av tiltakets mange mulige konsekvenser. Av hensyn til videre saksforberedelse, er det derfor nødvendig å avklare hvilke sider av tiltaket saksøkerne *ikke* angriper.

Mineralprosjekter av størrelsen til Engebø-prosjektet krever tillatelser etter minst tre ulike lover: reguleringsplan etter plan- og bygningsloven (med tilhørende konsekvensutredninger), tillatelse til forurensende virksomhet etter forurensningsloven og driftskonsesjon etter mineralloven. Naustdal kommune og Askvoll kommune fattet vedtak om reguleringsplan for Engebø 11. og 12. mai 2011 (stevningen bilag 9). Fiskeridirektoratet fremmet innsigelse mot planen, som ikke ble tatt til følge av Kommunal- og moderniseringsdepartementet i vedtak 17. april 2015 (stevningen bilag 83). Naustdal kommune vedtok detaljreguleringsplan 28. august 2019, som ble stadfestet av Fylkesmannen i Vestland 31. januar 2020 etter klage og krav om lovlighetskontroll. Staten oppfatter at verken gyldigheten av reguleringsplanen eller detaljreguleringen er angrepet.

Bilag 1: Vedtak og saksfremlegg for Naustdal kommunestyre 11.05.2011 (samme saksfremlegg i Askvoll kommune)

Bilag 2: Vedtatt reguleringsplankart 11.05.2011

Bilag 3: Detaljreguleringsplankart 12.06.2019

Bilag 4: Vedtak fra Fylkesmannen i Vestland om detaljregulering 31.01.2020

Engebø-forekomsten består av bergarten eklogitt, som kan deles i to: drivverdig malm og ikke-drivverdig (gråberg). Malmen er den delen av forekomsten som går til prosessering (også kalt oppredning), dvs. produksjon av rutilkonsentrat og granatkonsentrat. Det er ikke mulig å utvinne verken rutil eller granat av denne bergarten uten oppredning. Massene som blir igjen etter at man har skilt ut rutilkonsentrat og granatkonsentrat fra malmen kalles avgangsmasser. Både utslippstillatelsen og driftskonsesjonen legger opp til at NRU skal forsøke å omsette så mye som mulig av avgangsmassene, eventuelt gjenfylle disse i gruverom som ikke lenger er i bruk. Gjenstående avgangsmasser har NRU fått tillatelse til å deponere i et undervanns sjødeponi i Førdefjorden.

Gråberg tas ut for å komme til malmen, og gjennomgår ikke en oppredningsprosess. Gråberget består av grovsprengt fjell, uten videre knusing eller sortering. NRUs driftsopplegg legger opp til at gråberget skal oppbevares i landdeponi der målet er at så mye av dette skal omsettes til annen bruk som mulig – f.eks. som pukk. Denne side oppfatter at stevningen ikke gjelder de miljømessige konsekvensene av *landdeponiet*.

Som driftsmetode legger NRU opp til en kombinasjon av dagbrudd og underjordsdrift. Utslippstillatelsen legger til grunn at dagbrudd vil ha negative estetiske konsekvenser. Gruvedriften vil videre generere forurensning i form av støv, støy og vibrasjoner på land. Staten oppfatter at gruve driftens miljøkonsekvenser *på land*, herunder på vassdrag rundt Engebø-forekomsten, ikke er et tema i saken.

Staten tolker derimot stevningen slik at saken gjelder behovet for sjødeponi og de miljømessige konsekvensene av et slikt deponi. Stevningen er meget omfattende, og mange tilsynelatende like anførsler gjentas flere ganger under ulike overskrifter. Staten oppfatter like fullt at saken gjelder følgende seks tema:

1. Tolkningen og anvendelsen av vannforskriften § 12, jf. vannrammedirektivet artikkel 4 (7) i utslippstillatelsen. Se punkt 3.2 nedenfor.
2. Tolkningen og anvendelsen av reglene om avfallshåndteringsplan i avfallsforskriften kap. 17, jf. mineralavfallsdirektivet artikkel 7 i utslippstillatelsen. Se punkt 3.3 nedenfor.
3. Utredningen av en driftsmetode med fullstendig tilbakefylling i gruveganger som et påstått alternativ, avfallsreducerende driftsform, jf. fvl. §§ 33 (5) jf. 17 og vannforskriften § 12 (2) bokstav c i utslippstillatelsen og driftskonsesjonen. Se punkt 3.4 nedenfor.
4. Utredningen av risikoen for partikkelspredning utenfor sjødeponiområdet, jf. fvl. §§ 33 (5) jf. 17 i utslippstillatelsen, og faktumet som er lagt til grunn i vedtaket. Se punkt 3.5 nedenfor.
5. Anførselen om at «unødvendig forurensning» kan ikke tillattes etter forurensingsloven § 11 jf. Grunnloven § 112. Se punkt 3.6 nedenfor.
6. Anførselen om at «sløsing med ressurser kan ikke tillattes» etter mineralloven § 43 jf. lovens §§ 1 og 2. Se punkt 3.7 nedenfor.

Denne side kan ikke se at anførselen om feil faktum i stevningen punkt 13.4 reiser noen ytterligere spørsmål ut over det som fremkommer av nr. 3 over. Saksøker bes avklare om det er korrekt forstått at saken gjelder disse seks temaene.

Under forvaltningsbehandlingen har det blitt anført at gruvevirksomheten også vil ha andre negative konsekvenser på de marine miljøet, herunder (i) fare for utlekking av kjemikalier fra oppredningsprosessen som er bundet i avgangsmassene, (ii) fare for utlekking av tungmetaller fra avgangsmassene, (iii) støy og vibrasjoner under vann med der tilhørende konsekvenser for fisk og (iv) virkninger for bunnfauna i deponiområdet. Disse konsekvensene er både utredet og vurdert. Denne side tolker stevningen slik at dette ikke er tema i saken.

1.4 Tilsvarets formål

Stevningen er på 70 sider og går langt utover det tvl. § 9-2 (3) åpner for. Alle faktiske og rettslige forhold som omtales i stevningen vil derfor ikke bli imøtegått her. I stevningen på

side 70 har saksøkerne bedt staten om «å konkret påpeke i tilsvaret hvilke faktiske og rettslige punkter man er uenig i». Til det vil denne side bemerke at det faktiske og rettslige grunnlaget som staten bygger på fremgår av de ulike vedtakene som står til prøving. Det er disse som utgjør tvistegenstanden i saken, ikke stevningen.

2 SAKENS FAKTISKE SIDE

2.1 Overordnet

Saksøkerne har i stevningens punkt 4–6 gitt en forholdsvis omfattende fremstilling av sakens bakgrunn og saksgangen for forvaltningen. Fremstillingen er verken fullstendig eller nøytral, og tiltredes ikke herfra. Like fullt omtales de sentrale stadiene i saksbehandlingen, og staten finner derfor ikke grunn til å gjenta hele sakens bakgrunn her, men vil komme med noen suppleringer og presiseringer under drøftelsene av de ulike påstandsgrunnlagene i punkt 3 under. I punkt 2.2–2.5 gis det noen suppleringer og fremlegges noen dokumenter som ikke passer inn under ett av påstandsgrunnlagene eller som gjelder flere av disse.

2.2 Sjødeponi

I norsk sammenheng innebærer bruk av sjødeponi at avgangsmassene fra gruvevirksomhet deponeres i en fjord, og da typisk på dypt vann. Sjødeponi er en av flere alternative deponiformer sammen med landdeponi eller ferskvannsdeponi. Sjødeponi er forholdsvis uvanlig globalt, men brukes i Norge. Det må sees i lys av Norges naturgitte forutsetninger med dype fjorder i nær tilknytning til mineralforekomsten som gjør slik deponeringsform mulig – forutsetninger få andre land har. Seks virksomheter har tillatelse til deponering av avgangsmasser fra mineralutvinning til sjø i Norge i dag. I tillegg er det gitt tillatelser til to nye sjødeponi, herunder ved Engebø.

Alle deponiformer har miljømessige konsekvenser. I tillegg kommer andre konsekvenser som f.eks. sikkerhet, rammene for etterdrift, estetikk og økonomi. De ulike deponiformene, og fordelene og ulempene ved dem, er beskrevet i en artikkel fra faktisk.no:

Bilag 5: Faktisk.no, «Derfor tillater Norge sjødeponi for gruveavfall»,
25.05.2022

Det er ingen tvil om at bruken av sjødeponi har vært omdiskutert i Norge. Miljødirektoratet har like fullt vurdert at foreliggende kunnskap ikke gir grunnlag for å konkludere på generelt grunnlag at en deponiform miljømessig er bedre enn andre. Det må gjøres en konkret vurdering ut fra forholdene ved det enkelte prosjekt (se s. 488).

Bilag 6: Bestilling av utredning om konsekvensene av forbud mot sjødeponi
fra KLD til Miljødirektoratet 27.06.2018

Bilag 7: Miljødirektoratet, «Forbud mot sjødeponi – utredning av
konsekvenser» 25.01.2019

Bilag 8: Miljødirektoratet, «Notat om forbud mot sjødeponering av avgangsmasser fra gruvevirksomhet» 24.01.2019

EU kommisjonen har gitt ut et referansedokument for beste tilgjengelige teknikk («BAT») for håndteringen av avfall fra gruveindustrien. Dokumentet omtaler sjødeponi, men finner at det på foreliggende tidspunkt ikke er mulig å verken inkludere eller ekskludere sjødeponi som BAT.

Bilag 9: EU Kommisjonen, «Best Available Techniques (BAT) Reference Document for the Management of Waste from Extractive Industries» (2018) (utdrag)

Bruken av sjødeponi har også vært tema på Stortinget. To ganger har det blitt fremmet representantforslag om å trekke utslippstillatelsen til NRU tilbake pga. forhold rundt sjødeponiet. Begge gangene har imidlertid forslaget blitt nedstemt, sist gang så sent som 30. mai 2022 jf. [Innst. 304 S \(2021-2022\)](#). I anledning komiteens siste behandling, oppsummerte klima- og miljøministeren foreliggende syn på bruken av sjødeponi:

Gruvedrift medfører miljøvirkninger i form av store inngrep i naturen gjennom utgraving av verdifulle mineraler og deponering av avgangsmasser som i hovedsak består av nedmalt stein. Selv om det i tillatelser etter forurensingsloven stilles vilkår om å vurdere alternativ bruk, gjenvinning eller tilbakeføring av avgangsmassene, er det begrensede muligheter for løsninger som reduserer avgangsmassene vesentlig på grunn av driftsmessige forhold, volum og kostnader. I overskuelig fremtid er det derfor ikke realistisk å se for seg mineralvirksomhet uten behov for deponi.

Både landdeponi og sjødeponi medfører betydelige miljøvirkninger. Hvilken deponiløsning som bør velges, må vurderes konkret i hver enkelt sak, og avhenger blant annet av mineralforekomstens lokalisering, egenskapene ved det aktuelle deponiområdet, fysisk og kjemisk sammensetning av avgangen, driftsforhold og miljøkonsekvenser. Ved å utelukke sjødeponi som en mulig løsning vil miljømyndighetene ikke kunne tillate den løsningen som i det enkelte tilfelle gir minst negativ miljøeffekt på kort og lang sikt.

Bilag 10: Brev fra klima- og miljøministeren til Energi- og miljøkomiteen 24.03.2022

2.3 Kunnskapsgrunnlaget vedtakene bygger på

Som det fremgår av den nummererte listen i punkt 1.3, knytter en rekke av tvistetemaene seg til rekkevidden av forvaltningens utredningsplikt. Svært lite av kunnskapsgrunnlaget som ligger til grunn for vedtakene er likevel fremlagt i stevningen. Som det fremgår av vedlagte dokumentliste utarbeidet av NRU, er det gjennomført nærmere 90 utredninger av ulikt slag som vurderer de ulike miljøkonsekvensene av Engebø-prosjektet. Så langt denne side kan se, er kun seks av dokumentene vedlagt stevningen (dokument 27, 35, 39-41 og 47 i listen som er bilag 6, 16 og 67 til stevningen). I tillegg til utredningene som fremkommer av listen, kommer utredninger som ikke er utarbeidet på oppdrag fra NRU.

Bilag 11: NRU, Oversikt over utredninger av miljøkonsekvenser

Gitt det staten oppfatter at er tvistetemaene i saken, er ikke alle utredningene direkte relevante. De utredningene som antas å være relevante vil bli fremlagt i punkt 3 nedenfor.

2.4 Prosjektet til Arctic Mineral Resources AS

I stevningen punkt 7.4 omtaler saksøkerne prosjektet til Arctic Mineral Resources AS («AMR»). AMR er et selskap som også planlegger utvinning av rutil og granat fra deler av Engebø-forekomsten (på Vevring-siden). NRU og AMR er i en rettighetskonflikt om hvem som har rett til å utvinne malmen i denne delen av forekomsten. I Borgarting lagmannsretts dom 24. oktober 2022 fikk NRU medhold ([LB-2021-176614](#)). Saken er anket til Høyesterett.

Saksøkerne tar AMRs driftsplan i søknaden om driftskonsesjon til inntekt for at det foreligger et «gjennomarbeidet og godt dokumentert driftsopplegg for utvinning av mineraler i Engebøfjellet uten dagbrudd og uten avfallsdeponier» (stevningen side 38). Staten er ikke enig i det. Saksøkernes konklusjoner bygger utelukkende på opplysninger fra AMR selv (stevningen bilag 128 og 129). Dette til forskjell fra NRUs prosjekt der driftsopplegget er vurdert av tredjeparter, driftsplanen er godkjent av Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard og de miljømessige konsekvensene av prosjektet er konsekvensutredet.

Direktoratet for mineralforvaltning har ikke foretatt en nærmere vurdering av driftsplanen til AMR fordi selskapet ikke har utvinningsrett til statens mineral (rutil), som er en forutsetning for driftskonsesjon i dette tilfellet, se Direktoratet for mineralforvaltnings vedtak 25. mai 2022 (bilag 131 til stevningen). Vedtaket er påklaget. Denne side har likevel merket seg følgende åtte forhold vedrørende AMRs planer:

(I) AMR har ikke utvinningsrett til rutil. AMRs prosjekt kan derfor vanskelig si noe om mulighetene for å ta ut en kombinasjon av rutil og granat (slik NRU har konsesjon til å gjøre), og hva som er en hensiktsmessig samlet ressursutnyttelse når begge mineralene skal utvinnes.

(II) AMR planlegger ikke å ta ut samme rutilprodukt som NRU. AMR planlegger produksjon av et rutilprodukt de kaller >75 % rutil, jf. budsjett vedlagt søknaden om driftskonsesjon side 3, i motsetning til NRU som skal opprede rutil til renhet på nærmere 95 %. AMRs produkt må derfor trolig selges for videre oppredning et annet sted (med der tilhørende produksjon av avgangsmasser). Den lavere renhetsgraden medfører at AMRs produkt også vil også ha lavere verdi, og føre til lavere samlet verdiskapning. Staten stiller seg også spørrende til markedet for et slikt produkt.

Bilag 12: Arctic Mineral Resources, Budsjett til søknad om driftskonsesjon, 30.06.2021

(III) NRUs har utvinningsrett på et større område enn det hvor AMR planlegger drift. Det er overlapp mellom områdene, men området der NRU skal drive dagbrudd er ikke med i AMRs planer. Det vises til kartet nedenfor. De brune firkantene viser NRUs utvinningsretter, og de røde linjene er eiendomsgrensene.

Bilag 13: Kart over utvinningsrettene

Ettersom AMR ikke planlegger å utnytte den delen av forekomsten som omfattes av dagbruddet, har denne side vanskelig for å se at AMRs planer er egnet til å si noe om et driftsopplegg uten dagbrudd er et «gjennomarbeidet og godt» alternativ.

(IV) Ren underjordsdrift på delen av forekomsten som skal tas ut via dagbrudd vil medføre at en stor del av ressursene blir stående igjen i fjellet. Det vises til vedlagte oversikt over forekomsten som viser de ulike bergartene i henholdsvis det planlagte dagbruddet og underjordsdriften. Malm er de røde og oransje områdene. Gråberg er de gule og grønne områdene. Som det fremgår, går mineralforekomsten ved dagbruddet helt opp til dagen. Ressursene nærmest overflaten kan ikke utnyttes om man anvender ren underjordsdrift.

Bilag 14: NRU, Oversikt over bergarter i Engebø-forekomsten

(V) Driftsplanen til AMR beskriver et prosjekt i 2 faser. I fase 1 skal uttatte masser bearbeides på et industriområde i en nabokommune, mens i fase 2 skal bearbeiding skje inne i Engebøfjellet. Det står i driftsplanen side 2 (stevningen bilag 130):

Vevring Granatprosjekt er basert på gruvedrift (uttak under jord) uten bruk av deponi på land- eller sjø hvor alt som tas ut av fjellet selges som produkt.

Prosjektets fase 1 synes ikke å basere seg på tilbakefylling av overskuddsmasser (gråberg og avgangsmasser), men på salg av alt som tas ut av fjellet. Direktoratet for mineralforvaltning opplyser at de ifb. søknad om driftskonsesjon ikke har fått forelagt noen salgsvtaler fra AMR som dokumentasjon på at det finnes marked for slike salg, som eventuelt kunne ha underbygget at deponi er nødvendig i fase 1.

AMRs driftsplan er ikke entydig på hvordan avgangsmassene skal håndteres i prosjektets fase 2. I tabellen på side 24 går det frem at alle overskuddsmasser som tas ut i fase 2 skal tilbakefylles. På side 4 av budsjettet står det derimot:

Eklogittbasert tilslag skal i andre driftsfase brukes til stabilisering av fjellhaller i Vevring og selges til eksterne aktører for bruk som tilslag i betong, asfalt, mv. Eksterne salgsvolumer og -priser er avhengig av bruk og vanskelig å predikere. Det er foreløpig ikke budsjettert inntekter fra salg av eklogittbasert tilslag i andre driftsfase.

Hvis overskuddsmassene ikke kan selges, må de deponeres, enten permanent eller inntil de kan selges. Hvis markedet er så usikkert som AMR gir uttrykk for, legger denne side til grunn at det må planlegges deponi for alt av overskuddsmasser i driftsfase 2.

Avgangsmassene fra oppredningen til AMR vil antagelig delvis være tørre, og delvis våte. Driftsplanen, som ble forelagt Direktoratet for mineralforvaltning ifb. søknad om driftskonsesjon, er ikke tydelig på dette, og beskriver ikke hvordan disse massene skal håndteres i praksis. Avgangsmasser fra våtprosess vil vanligvis bestå av finkornede partikler blandet med vann, og er i utgangspunktet en flytende masse. Disse massene kan ikke mellomlagres på samme måte som gråberg.

Når massene tas ut, øker volumet sammenlignet med fast fjell. Direktoratet for mineralforvaltning opplyser at de per i dag ikke besitter en konkret beregning av ekspansjonsgraden for Engebø-eklogitten, men om man legger til grunn beregningene som NVE og Statens vegvesen bruker ved anleggsprosjekter, vil massene i anbrakt tilstand på

deponi være ca. 50 % større i volum enn hulrommet hvor massene ble tatt ut. Ekspansjonsgraden på 50 % gjelder et noe annet produkt og det kan ikke utelukkes at volumet fra Engebø avviker. I tillegg kommer at deler av massene fra Engebø er blandet med vann, noe som vil øke volumet ytterligere.

Bilag 15: Statens vegvesen, Håndbok R761: Standard beskrivelse av vegkontrakter (2018) (utdrag)

Bilag 16: NVE, Sikringshåndboka: Modul G2.001: Omregning av volum av masser (2022)

I tabell 2.3 på side 23-24 i AMRs driftsplan oppsummeres massebalansen i prosjektet, dvs. total mengde uttak av eklogitt og hvor store volum bergrom det skapes. Tabellen viser at det på papiret er nok plass i bergrommene for tilbakefylling av overskuddsmassene. Det er ikke klart om det er tatt hensyn til ekspansjonsgrad og vanninnhold i volumberegningene.

I den grad det er hensyntatt, er det uklart hvordan tilbakefylling skal skje i praksis, og om det til enhver tid er tilgjengelig volum for dette. Det er ikke opplyst hvilke omregningsfaktorer som er brukt for å komme fra volumtall i kubikkmeter til vekt i tonn.

(VI) Slik denne side forstår driftsplanen AMR har fremlagt for Direktoratet for mineralforvaltning, skal avgangsmassene i driftsfase 2 tilbakefylles i gruveganger og fjellhaller parallelt med at gruve drives. Direktoratet for mineralforvaltning opplyser at de per i dag ikke er kjent med noen gruveprosjekt med underjordsdrift der overskuddsmasser helt eller delvis tilbakefylles parallelt med uttak.

(VII) Uavhengige tredjeparter har også stilt en rekke spørsmål til AMRs driftsopplegg – spørsmål denne side er usikker på om AMR har besvart, se rapport fra Promin 12. november 2018 s. 14.

Bilag 17: Rapport fra Promin til Naustdal kommune, «Kommentar til AMRs høringsinnspill til detaljreguleringsplan fra Nordic Rutile AS», 12.11.2018

(VIII) Staten oppfatter at dokumentasjon fra kvalifiserte uavhengige tredjeparter er viktig når markedet vurderer mineralprosjekter, se for eksempel *Standard for Reporting of Exploration Results* (2021) fra the Pan European Reserves and Resources Reporting Committee (PERC) punkt 3. NRU har for eksempel fått Hatch Ltd til å dokumentere sitt prosjekt (stevningen bilag 125).

Bilag 18: The Pan European Reserves and Resources Reporting Committee, «Standard for Reporting of Exploration Results» (2021)

På stevningen side 6 står det: «*Det vil bli ført bevis for at det finnes en alternativ driftsform som gjør det mulig å hente ut mineraler uten å anlegge sjødeponi. Det foreligger konkrete planer som er kvalitetssikret av Norges fremste fagmiljøer*». Staten antar at saksøkerne med dette sikter til AMRs prosjekt. Det bes om at rapportene fra disse «fremste fagmiljøer» fremlegges. Det bemerkes at artiklene inntatt som bilag 134 og 135 til stevningen er korte artikler som kritiserer de estetiske effektene av dagbrudd og muligheten for alternativ bruk av avgangsmasser på generelt grunnlag, og er ikke «bevis for at det finnes en alternativ driftsform som gjør det mulig å hente ut mineraler uten å anlegge sjødeponi».

2.5 Kommentarer til noen påstander fra motparten

Denne side tar avstand fra påstanden om at Miljødirektoratet var under et «politisk press» for å innstille på at det skulle gis utslippstillatelse i 2015 (stevningen side 22). Direktoratet instrueres ikke i enkeltsaker.

På stevningen side 47 spekulerer saksøkerne i at årsaken til grensen for Førdefjorden nasjonale laksefjord (som går innenfor der sjødeponiet er planlagt), er «de næringsinteresser som er knyttet til gruvedriften i Engebøfjellet og til sjødeponiet». Det er ikke dekkende. I [St.prp. nr. 32 \(2006-2007\) s. 62](#) og [Innst. S. nr. 183 \(2006-2007\)](#) vises det til flere ulike næringsinteresser som begrunnelse for grensedragningen, og da først og fremst havbruksnæringen. For øvrig samsvarer den vedtatte grensedragningen med den foregående midlertidige sikringssonen for laks.

3 SAKENS RETTSLIGE SIDE

3.1 Innledning

Staten vil anføre at vedtakene som står til prøving bygger på korrekt rettsanvendelse, et riktig faktum og at vedtakene heller ikke lider av saksbehandlingsfeil eller andre feil som leder til ugyldighet. De seks ulike ugyldighetsgrunnene angitt i punkt 1.3 over vil bli gjennomgått etter tur.

Innledningsvis finner denne side grunn til å påpeke at både utslippstillatelsen og driftskonsesjonen bygger på brede helhetsvurderinger underlagt et fritt skjønn.

Det følger av [forurensningsloven § 7 første ledd](#) at det er forbudt å «ha, gjøre eller sette i verk noe som kan medføre fare for forurensning», med mindre forurensningen er tillatt i loven selv, i forskrift eller i tillatelse gitt i medhold av [§ 11](#). I denne saken er det gitt tillatelse etter § 11. I vurderingen av om tillatelse etter § 11 skal gis og eventuelt på hvilke vilkår, skal de forurensningsmessige ulempene sammenholdes med fordelene, jf. § 11 siste ledd. Vurderingen av om tillatelse skal gis beror på et fritt forvaltningsskjønn.

Tilsvarende følger det av [mineralloven § 43 første ledd](#) at større mineralprosjekter krever driftskonsesjon – noe som ikke er omstridt i denne saken. Det følger av annet ledd at driftskonsesjon bare kan gis til den som har utvinningsrett. For øvrig beror det på et fritt skjønn om driftskonsesjon skal gis eller ikke, og hvilke vilkår som eventuelt skal stilles. Også her skal ulempene ved mineralutvinning veies mot fordelene ved dette, jf. mineralloven §§ [1](#) og [2](#).

3.2 Vannforskriften § 12

3.2.1 Overordnet om statens syn

[EUs vannrammedirektiv \(2000/60/EF\)](#) er gjennomført i norsk rett gjennom vannforskriften. [Vannforskriften § 4](#) inneholder miljømål for overflatevann om at tilstanden blant annet skal beskyttes mot forringelse. Forskriften deler norske overflatevann inn i ulike vannforekomster. Vannforekomsten i denne saken er Førdefjorden ytre.

Bilag 19: Kart over vannforekomsten Førdefjorden ytre

Ny aktivitet i en vannforekomst som medfører at tilstanden forringes på grunn av nye endringer i de fysiske egenskapene til en overflatevannforekomst, kan gjennomføres dersom vilkårene i unntaksbestemmelsen i § 12 annet ledd er oppfylt. Spørsmål i saken er om utslippstillatelsen er ugyldig fordi vilkårene i [vannforskriften § 12 \(2\)](#) bokstav b og c ikke er oppfylt.

Statens syn er at vilkårene i vannforskriften § 12 (2) bokstav b og c er oppfylt, og er ikke enig i at utslippstillatelsen bygger på en feil tolkning eller anvendelse av vannrammedirektivet. Det vises til vurderingen av vannforskriften i Miljødirektoratets anbefaling 13. februar 2015 side 60-64, KLDs vedtak 5. juni 2015 punkt 4.6.7 (stevningen bilag 85) og i kongelig resolusjon 19. februar 2016 (stevningen bilag 92). Miljødirektoratets anbefaling 13. februar 2015 er vedlagt stevningen som bilag 78. Kopien er imidlertid dårlig, og fremlegges derfor i bedre versjon.

Bilag 20: Miljødirektoratets anbefaling til KLD vedr. søknaden om utslippstillatelse 13.02.2015**3.2.2 Vannforskriften § 12 (2) bokstav b**

Det følger av [vannforskriften § 12 \(2\)](#) bokstav b:

samfunnsnyttene av de nye inngrepene eller aktivitetene skal være større enn tapet av miljøkvalitet

Bestemmelsen gjennomfører [vannrammedirektivet artikkel 4 \(7\)](#) bokstav c:

the reasons for those modifications or alterations are of overriding public interest and/or the benefits to the environment and to society of achieving the objectives set out in paragraph 1 are outweighed by the benefits of the new modifications or alterations to human health, to the maintenance of human safety or to sustainable development

De to vilkårene i direktivet artikkel 4 (7) er alternative, og vannforskriften § 12 (2) bokstav b gjennomfører begge. Partene er enige om at det aktuelle alternativet i denne saken er «overriding public interest»/«væsentlige samfunnsinteresser».

Staten er ikke enig med ankende part i at en dekkende oversettelse av «overriding public interest» er en «altoverveiende interesse» (stevningen side 57). Uttrykket må fortolkes i lys av EU-retten for øvrig. EU-domstolen bruker det tilnærmet samme uttrykket «overriding reasons in the public interest» for å betegne interessene som kan begrunne ulovfestede unntak fra restriksjonsforbudet under de fire frihetene, jf. f.eks. [C-153/08 Kommisjonen mot Spania](#) avs. 36. Disse ulovfestede unntakene er vanligvis oversatt til «allmenne hensyn» eller «tvingende hensyn» i norsk rett, se f.eks. Sejersted m.fl. (2011) s. 294.

Uavhengig av hvordan begrepet best oversettes til norsk, gir termen «overriding public interest» etter statens syn henvisning på en interesseavveining der den/de «public interest» som begrunner unntaket må veie tyngre enn fordelene ved bedre vannstatus, jf. for eksempel Kommisjonens *Guidance Document No. 36 Exemptions to the Environmental Objectives according to Article 4(7)* (2017) s. 59. Se også [HR-2021-662-A](#) avsnitt 101 der

Høyesterett fant at en tilsvarende ordlyd i Bernkonvensjonen ga anvisning på en «interesseavveining». Bernkonvensjonen er ikke en del av EØS-avtalen.

Bilag 21: EU Kommisjonen, Guidance Document No. 36 Exemptions to the Environmental Objectives according to Article 4(7) (2017)

«Overriding public interest» gir dermed ikke anvisning på noen form for kvalifisert interesseovervekt, men viser til de interessene som kan begrunne at det gjøres unntak etter vannrammedirektivet. EU-domstolen har i [C-346/14 Kommisjon mot Østerrike](#) avsnitt 70 uttalt at statene har en skjønnsmargin i vurderingen av hva som utgjør en «overriding public interest» etter vannrammedirektivet artikkel 4 (7). I kommisjonens *Guidance Document No. 36 Exemptions to the Environmental Objectives according to Article 4(7)* (2017) side 59 vises det til interesser av en «social, economic or environmental nature» som eksempler på «public interests» som etter omstendighetene kan være «overriding» (bilag 21). Staten er således ikke enig med saksøkerne i at hensynet til verdiskapning, lokale arbeidsplasser og sikring av tilgang på mineraler innad i EU ikke kan være en «overriding public interest».

Statens syn er at de positive samfunnsvirkingene ved Engebø-prosjektet utgjør en «overriding public interest» etter vanddirektivet artikkel 4 (7) som veier tyngre enn fordelene ved bedre vannstatus i vannforekomsten. Det vises til vurderingen i utslippstillatelsen og ESAs beslutning 18. januar 2017 om å lukke en klagesak som nettopp gjaldt Engebø-prosjektet (bilag 28 – min utheving):

On the basis of its review of the Ministry's decision to grant a permit to carry out mining activities, which is limited as described above, the Authority is satisfied that Norway was entitled to conclude that the project was justified on the basis of overriding public interest and that all practicable steps have been taken to mitigate its adverse impacts and that the objectives pursued could not, for reasons of technical feasibility or disproportionate cost, be achieved by other means which would have represented a significantly better environmental option. As such, the Authority finds that the conditions for exemption as set out in Article 4(7) WFD have been met and that accordingly, Norway is not in breach of its obligations under Article 4 WFD.

Naturvernforbundet var en av flere grupperinger om brakte saken inn for ESA den gang, og det er uklart for denne side hvorfor saksøkerne ikke har fremlagt disse dokumentene, eller overhode opplyst om ESA-saken i stevningen. Dokumentene fremlegges her.

Bilag 22: Klage fra Naturvernforbundet til ESA vedr. Engebø og vannrammedirektivet 19.5.2015

Bilag 23: Brev fra KLD til ESA vedr. Engebø og vannrammedirektivet 12.06.2015

Bilag 24: Brev fra ESA til Naturvernforbundet vedr. Engebø og vannrammedirektivet 14.06.2016

Bilag 25: Brev fra Naturvernforbundet til ESA vedr. Engebø og vannrammedirektivet 29.07.2016

Bilag 26: Brev fra ESA til Naturvernforbundet vedr. Engebø og vannrammedirektivet 26.10.2016

Bilag 27: Beslutning fra ESA om å lukke saken om Engebø og vannrammedirektivet 18.01.2017

Bilag 28: Begrunnelse fra ESA for lukking av saker om Repparfjorden og Ranfjorden 18.01.2017

Naturvernforbundet supplerte etterhvert klagen til ESA til å også inkludere Nussir ASAs planlagte kobberprosjekt i Hammerfest kommune med planlagt deponi i Repparfjorden. I klagen på Nussir-prosjektet fremla Naturvernforbundet også det de mente var ny informasjon om Engebø-prosjektet. Også denne saken ble lukket av ESA uten at man fant brudd på vanddirektivet artikkel 4 (7).

Bilag 29: Brev fra Naturvernforbundet til ESA vedr. Repparfjorden og vannrammedirektivet 22.12.2015

Bilag 30: Begrunnelse fra ESA om å lukke saken om Repparfjorden og ikke endre beslutning om Førdefjorden 16.07.2021

Samme dag lukket også ESA en tilsvarende klage over bla. Rana Grubers bruk av deponi i Ranfjorden i Rana kommune. Heller ikke i denne saken fant ESA at Norge hadde brutt vanddirektivet artikkel 4 (7).

Bilag 31: Begrunnelse fra ESA for lukking av saken om Ranfjorden og andre sjødeponi 16.07.2021

Bilag 32: Beslutning fra ESA av lukking av sakene om Repparfjorden og Ranfjorden 08.12.2021

I beslutningen 16. juli 2021 varslet samtidig ESA at man på eget tiltak ville starte undersøkelser av om Norge har gjennomført vanddirektivet korrekt i norsk rett. ESA sendte spørsmål til norske myndigheter 26. oktober 2021 som ble besvart 15. desember 2021 (stevningen bilag 141). Det vises videre til pakkemøter med ESA om spørsmålet (prosesskrivet med svar på saksøkerens bevisprovokasjoner punkt CC).

Bilag 33: Brev fra ESA til KLD om implementeringen av vannrammedirektivet 26.10.2021

Det vil videre anføres at vilkåret i vannforskriften og vanddirektivet er oppfylt dersom «overriding public interest» gir henvisning på en form for kvalifisert interesseovervekt.

3.2.3 Vannforskriften § 12 bokstav c

[Vannforskriften § 12 \(2\) bokstav c](#) lyder:

hensikten med de nye inngrepene eller aktivitetene kan på grunn av manglende teknisk gjennomførbarhet eller uforholdsmessig store kostnader, ikke med rimelighet oppnås med andre midler som miljømessig er vesentlig bedre

Statens syn er at vilkåret er oppfylt. Det vises til vedtakene (se punkt 3.2.1) og ESAs vurdering av Engebø-prosjektet i brev 18. januar 2017 sitert i punkt 3.2.2.

Staten er ikke enig med saksøkerne at det ikke er tilstrekkelig utredet om sjødeponi kunne unngås. Alternative deponiformer ble utredet, men ble funnet å ikke utgjøre vesentlig bedre løsninger (stevningen bilag 16). Det vises til punkt 3.4 nedenfor.

I alle tilfeller er det statens syn at verken vannrammedirektivet artikkel 4 (7) eller vannforskriften § 12 annet ledd bokstav c innebærer en utredningsplikt av alternative driftsformer i det omfang saksøkerne anfører.

3.3 Avfallsforskriften kap. 17

3.3.1 Overordnet om statens syn

[Avfallsforskriften kap. 17](#) gjennomfører [EUs mineralavfallsdirektiv \(2006/21/EF\)](#), og krever blant annet det skal foreligge en godkjent avfallshåndteringsplan før NRU kan starte å deponere mineralavfall.

Det følger av utslippstillatelsen 19. februar 2016 punkt 9.2.1 (stevningen bilag 93) og den reviderte utslippstillatelsen 18. januar 2021 punkt 8.3.1 (stevningen bilag 109) at:

Avfallshåndteringsplan ... skal sendes Miljødirektoratet, og skal være godkjent av Miljødirektoratet før deponi kan tas i bruk.

NRU kan med andre ord ikke begynne å deponere mineralavfall før avfallshåndteringsplanen er godkjent. Det forelå imidlertid ikke en godkjent avfallshåndteringsplan på det tidspunkt NRU fikk utslippstillatelse i 2016. Spørsmålet er om det skjedde i strid med avfallsforskriften og mineralavfallsdirektivet, og om det eventuelt medfører at utslippstillatelsen er ugyldig.

Staten vil anføre at [avfallsforskriften § 17-4](#) og [mineralavfallsdirektivet artikkel 7 nr. 1](#) kun krever at det skal foreligge en godkjent avfallshåndteringsplan før avfallsanlegget settes i drift – det er ikke noe krav at planen skal godkjennes samtidig med utslippstillatelsen etter forurensingsloven. I alle tilfeller inneholdt søknaden fra NRU og øvrige dokumenter i saken tilstrekkelig opplysninger på tidspunktet for utslippstillatelsen, jf. mineralavfallsdirektivet artikkel 5 nr. 5. Et eventuelt brudd på mineralavfallsdirektivet leder uansett ikke til ugyldighet.

Det tilføyes at saksbehandlingen av NRUs forslag til formell avfallshåndteringsplan nå er i gang. I etterkant av at NFD stadfestet tildelingen av driftskonsesjon etter mineralloven i mai 2022 ba Miljødirektoratet NRU om å sende inn forslag til avfallshåndteringsplan. NRU innga forslag til avfallshåndteringsplan 3. juli 2022 (stevningen bilag 119). Forslaget har vært på høring, og ligger nå til vurdering hos Miljødirektoratet.

3.3.2 Når må en godkjent avfallshåndteringsplan foreligge?

[Avfallsforskriften § 17-4 \(1\)](#) første punktum krever at den som skal drive et mineralavfallsanlegg må ha særskilt tillatelse:

Den som skal drive et avfallsanlegg for mineralavfall som kan medføre forurensning eller virke skjemmende, må ha tillatelse fra forurensningsmyndigheten etter dette kapitlet.

Bestemmelsen gjennomfører [mineralavfallsdirektivet artikkel 7 nr. 1](#) (1):

No waste facility shall be allowed to operate without a permit granted by the competent authority...

Det følger av [avfallsforskriften § 17-6](#) bokstav c at tillatelsen skal inneholde en godkjent avfallshåndteringsplan. Bestemmelsen gjennomfører mineralavfallsdirektivet artikkel 5 nr. 6:

The competent authority shall approve the waste management plan on the basis of procedures to be decided by the Member States...

Man kan altså ikke drive et mineralavfallsanlegg uten at det foreligger en godkjent avfallshåndteringsplan. Med andre ord må NRU ha en godkjent avfallshåndteringsplan før selskapet kan starte å deponere i fjorden, slik det også følger av utslippstillatelsen gjengitt i punkt 3.3.1 over. Det kan imidlertid verken av mineralavfallsdirektivet eller avfallsforskriften utledes at avfallshåndteringsplanen må godkjennes samtidig med at det gis utslippstillatelse etter forurensningsloven § 11.

En slik tolkning av direktivet er tidligere lagt til grunn av KLD i brev til ESA 28. september 2018 og av ESA i brev til Naturvernforbundet 26. oktober 2016 i saken som gjaldt Engebø (bilag 26). Staten registrerer samtidig at ESA senere har stilt spørsmål ved norske myndigheters generelle praktisering av mineralavfallsdirektivet i brev 6. oktober 2021 (stevningen bilag 149).

Bilag 34: KLDs brev til ESA om mineralavfallsdirektivet 28.09.2018

3.3.3 Det forelå tilstrekkelig informasjon på vedtakstidspunktet uten en formell avfallshåndteringsplan

For det tilfellet at avfallsforskriften eller mineralavfallsdirektivet skal forstås slik at avfallshåndteringsplanen må saksbehandles samtidig med at det gis utslippstillatelse, vil staten anføre at NRUs søknad om utslippstillatelse og øvrige dokumenter i saken uansett var tilstrekkelige.

[Avfallsforskriften § 17-7](#) oppstiller krav til innholdet av en avfallshåndteringsplan. Bestemmelsen gjennomfører [mineralavfallsdirektivet artikkel 5](#). Bestemmelsen legger opp til at forslaget til plan normalt fremsettes gjennom et eget dokument, men direktivet artikkel 5 nr. 5 åpner for at forurensningsmyndigheten kan gjøre unntak der informasjonen planen skal inneholde fremkommer andre steder:

Plans produced pursuant to other national or Community legislation and containing the information specified in paragraph 3 may be used where this obviates the unnecessary duplication of information and the repetition of work by the operator, on condition that all requirements under paragraphs 1 to 4 are met.

På vedtakstidspunktet for utslippstillatelsen forelå det en rekke utredninger av tiltaket, herunder av alternative deponiløsninger (stevningen bilag 16) og alternativ bruk av avgangsmassene (stevningen bilag 133). På den bakgrunn vurderte forurensningsmyndighetene at den foreliggende dokumentasjonen var tilstrekkelig til å oppfylle innholdskravene i avfallsforskriften § 17-7 (3), særlig holdt opp mot at det var stilt vilkår om at NRU uansett skulle inngi en formell avfallshåndteringsplan før deponeringen begynte.

Bilag 35: Brev fra KLD til ESA om mineralavfallsdirektivet 16.10.2017

Bilag 36: Brev fra KLD til ESA om mineralavfallsdirektivet 15.01.2018

Bilag 37: Brev fra KLD til ESA om mineralavfallsdirektivet 07.06.2019

Bilag 38: Brev fra KLD til ESA om mineralavfallsdirektivet 08.12.2021

Det bemerkes at brevet fra KLD 8. desember 2021 er svarbrevet på ESAs brev 6. oktober 2021 som er fremlagt i stevningen som bilag 149.

3.3.4 Eventuelle feil leder ikke til ugyldighet

I den grad avfallsforskriften kap. 17 eller mineralavfallsdirektivet krever at godkjent avfallshåndteringsplan skulle foreligget på et tidligere tidspunkt, vil staten anføre at feilen uansett ikke kan ha virket inn på utslippstillatelsens innhold og derfor ikke leder til ugyldighet, jf. [fv. § 41](#). Det har hele tiden vært på det rene at NRU skal inngi en formell avfallshåndteringsplan, og at denne må være godkjent før sjødeponiet tas i bruk.

3.4 Utredning av en driftsform med ren underjordsdrift

Denne side vil anføre at verken utslippstillatelsen eller driftstillatelsen lider av saksbehandlingsfeil i form av mangelfull utredning av mulighetene for ren underjordsdrift, jf. fv. §§ [33 \(5\)](#) jf. [17](#). En eventuell saksbehandlingsfeil har uansett ikke virket inn på vedtakets innhold, jf. [fv. § 41](#).

Slik denne side forstår saksøkerne, mener de at NRU ikke ville trengt sjødeponi dersom de endret driftsmodell fra en modell med både dagbrudd og underjordsdrift, til en driftsmodell med ren underjordsdrift, jf. stevningen side 67:

Undersøkelsene ... berører ikke spørsmålet om det mulig å realisere gruveprosjektet uten åpent dagbrudd og dermed uten sjødeponi.

Denne side kan ikke se at det er en slik nødvendig sammenheng mellom en driftsform med underjordsdrift fra dag én og fravær av behovet for et sjødeponi. Det er korrekt at bruk av dagbrudd gjennomgående innebærer at mer *gråberg* tas ut enn om en driver med underjordsdrift. Gråberget fra NRUs virksomhet skal imidlertid *ikke* deponeres i sjødeponiet – det skal deponeres i landdeponiet. Avgangsmassene som skal deponeres i sjødeponiet er *avgangsmassene* etter oppredningsprosessen (punkt 1.3 over). Omfanget avgangsmasser som genereres avhenger av hvor mye malm som tas ut av fjellet, andelen verdimineral i malmen og hvor mye av dette som kan utvinnes gjennom oppredningsprosessen, ikke

måten mineralet tas ut av fjellet på. Andelen avgangsmasser er derfor den samme enten man kommer til malmen gjennom dagbrudd eller underjordsdrift, gitt at det er den samme malmen som oppredes til samme renhetsgrad (konsentrasjon). Ren underjordsdrift ville også innebære at en betydelig andel av ressursen ikke effektivt kunne utnyttes, se punkt 2.4 over. Denne side kan derfor ikke se at forvaltningen var forpliktet til å utrede en hypotetisk driftsform med ren underjordsdrift.

Det som vil ha betydning for andelen avgang som deponeres i fjorden er derimot andelen avgangsmasser som blir omsatt på annet vis eller tilbakefylt i ferdig utdrevne gruverom. Både utslippstillatelsen og driftstillatelsen stiller vilkår om at så mye avgangsmasser som mulig skal utnyttes på annen måte eller tilbakefylles, slik at behovet for avgang til sjødeponiet minimeres. Muligheten for tilbakefylling er vurdert i KLDs vedtak 5. juni 2015 side 22-24 (stevningen bilag 85). Det følger av den reviderte utslippstillatelsen 18. januar 2021 (stevningen bilag 110):

8.3.2 Tilbakeføring av avgangsmasser og gråberg

Bedriften skal i avfallshåndteringsplanen legge opp til at avgangsmasse og gråberg som ikke kan benyttes som en ressurs for andre formål, i størst mulig grad skal tilbakeføres til de hulrom som gruedriften etterlater. Avfallshåndteringsplanen skal beskrive hvilke mengder som årlig kan tilbakeføres...

8.3.3 Alternativ bruk av avgangsmasser og gråberg

Bedriften skal arbeide kontinuerlig med å redusere mengden avgang/gråberg som må deponeres gjennom å finne alternativ anvendelse for avgangen. Avfallshåndteringsplanen skal beskrive hvordan avgangsmasser og gråberg kan omsettes som råvare for annen virksomhet, eller til formål hvor avgangsmasser og gråberg kommer til erstatning for uttak av jomfruelig masse. Bedriften skal rapportere årlig til Miljødirektoratet om aktiviteter for å fremme bruk av avgang og gråberg, og om avsetning av avgangsmasser og gråberg til alternativt formål...

Det følger videre av driftstillatelsen 6. mai 2022 (stevningen bilag 118):

1. Det skal være en samlet sett størst mulig ressursutnyttelse av forekomsten, basert på forståelse av at alle ressurser har verdi i sirkulærøkonomien. Andelen overskuddsmasser skal minimeres i alle prosesser, slik at behovet for deponering blir minst mulig, basert på beste tilgjengelige teknologi og beste tilgjengelige drifts- og deponeringsmetoder. Tiltakshaver skal utarbeide planer med mål for årlig reduksjon av overskuddsmasser og annen miljøpåvirkning. Utnyttelsesgraden av forekomsten, samt utviklingen av mengden overskuddsmasser til deponering, skal rapporteres årlig til DMF sammen med den årlige driftsrapporteringen. I rapporteringen skal det beskrives hvordan tiltakshaver jobber systematisk med å redusere overskuddsmasser, og konkrete resultater av dette arbeidet.

2. Senest én måned før drift under jord starter skal plan for underjordsdrift detaljeres og være godkjent av DMF. Tiltakshaver skal i denne forbindelse utrede hvordan dagbrudd og underjordsdrift kan drives på en slik måte at en størst mulig andel av overskuddsmassene kan tilbakefylles i utdrevne områder. Selskapet skal være i dialog med DMF om hvordan driften kan tilrettelegges for å minimere overskuddsmasser. Det forutsettes at alle deler av

virksomheten drives i henhold til beste tilgjengelige teknologi og drifts- og deponeringsmetoder som minimerer behovet for deponering.

Mulighetene for tilbakefylling er vurdert av NRU i notat fra januar 2012 punkt 2.3 (stevningen bilag 16) og i hørings svar fra Direktoratet for mineralforvaltning 11. januar 2012. Hørings svaret er vedlagt stevningen som bilag 17 men er i såpass dårlig kopi at det fremlegges på nytt. For helhetens skyld legges også frem Direktoratet for mineralforvaltnings høringsinnspill etter tilleggsutredningen i 2014:

Bilag 39: Hørings svar fra Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard til reguleringsplan 11.01.2012

Bilag 40: Hørings svar fra Direktoratet for mineralforvaltning med Bergmesteren for Svalbard til tilleggsutredninger 29.10.2014

Denne side kan derfor ikke se at det foreligger noen brudd på utredningsplikten. Det bemerkes at gitt omfanget avgangsmasser, prosjektets levetid (anslagsvis 39 år) og det forhold at man vil få mer kunnskap om mineral kroppen etter hvert som man jobber seg inn i fjellet, er det ikke mulig å si sikkert i dag hvor mye avgangsmasser som vil kunne bli omsatt til annet bruk eller hvor mye som vil bli tilbakefylt. NRU opplyser at de arbeider kontinuerlig med spørsmålet og vil utrede spørsmålet nærmere fremover. Siden utslippstillatelse først ble gitt i 2016 har selskapet redusert det planlagte avgangsvolumet med nesten 70%

Bilag 41: Brev fra NRU til DMF «Tilleggs vilkår til driftskonsesjon» (2022)

Bilag 42: Brev fra Nordic Mining ASA til Miljødirektoratet med rengjørelse for endringer i prosjektets omfang 15.09.2020

Mulighetene for alternativ bruk og tilbakefylling følges videre opp gjennom avfallshåndteringsplanen, slik det både er forutsatt i utslippstillatelsen og driftskonsesjonen. Som nevnt i punkt 3.3.1, innga NRU forslag til avfallshåndteringsplan 3. juli 2022 (stevningen bilag 119). Forslag har vært til offentlig høring. I brev 5. desember 2022 ba Miljødirektoratet NRU kommentere en rekke forhold som fremkom under høringen, herunder:

- 1. driftsalternativ med ren underjordsdrift, dvs. uten dagbrudd som vil redusere mengden avfall sammenlignet med den planlagte driftsmodellen,*
- 2. driftsalternativ med redusert antall år med dagbrudd som vil redusere mengden avfall sammenlignet med den planlagte driftsmodellen,*
- 3. mulighetene for tilbakefylling av mineralavfall i utdrevne gruverom fra henholdsvis dagbrudd i kombinasjon med underjordsdrift og ren underjordsdrift,*
- 4. større muligheter for uttak og salg og annen gjenvinning av gråberg, f.eks. til vassbyggingsstein, for å redusere deponeringsbehovet,*
- 5. muligheter for optimalisering av mineralutvinningen og kravet til sluttprodukt (renhet) for å redusere mengden avfall,*

Bilag 43: Brev fra Miljødirektoratet til NRU vedr. høringsinnspill til avfallshåndteringsplan 05.12.2022

3.5 Utredning av risikoen for partikkelspredning fra sjødeponiet

3.5.1 Overordnet om statens syn

Staten er ikke enig i at risikoen for partikkelspredning fra sjødeponiet utover selve deponiområdet er utilstrekkelig utredet jf. fvl. §§ 33 (5) jf. 17, eller at utslippstillatelsen på dette punktet lider av feil faktum. Spørsmålet om feil faktum blir her et spørsmål om forvaltningen har bygd på en forsvarlig prognose om risikoen for fremtidig partikkelspredning. I vurderingen av om prognosen var forsvarlig, vil kunnskapsgrunnlaget på vedtakstidspunktet stå sentralt. Denne side ser derfor ikke grunn til å skille skarpt mellom anførselen om brudd på utredningsplikten og feil faktum.

3.5.2 Det foreligger ikke brudd på utredningsplikten eller feil faktum

Kjernen i saksøkeres anførsler virker å være at forvaltningen skulle lagt til grunn Havforskningsinstituttets modeller fremfor utredningene foretatt av Norsk institutt for vannforskning («NIVA»), Det Norske Veritas («DNV-GL») og SINTEF. Staten er ikke enig i det. Det er gjort omfattende utredninger av spørsmålet, og for å minimere usikkerheten og vurdere innsigelsene fra Havforskningsinstituttet har det blitt innhentet tilleggsutredninger og gjennomført målinger før tillatelsen ble gitt, samt stilt krav til overvåking og grenseverdier for spredning av partikler fra deponiet i utslippstillatelsen. Det foreligger derfor et forsvarlig avgjørelsesgrunnlag, og det er foretatt en forsvarlig prognose om den fremtidige partikkelspredningen fra deponiet, jf. [Rt-1982-241 \(Alta\)](#) på side 266.

Miljøkonsekvensene av sjødeponiet ble i første omgang utredet i forbindelse med forslaget til reguleringsplan med konsekvensutredning. Forslaget til reguleringsplan er vedlagt stevningen som bilag 7. Underlagsmaterialet er ikke fremlagt, og relevante rapporter fremlegges her:

Bilag 44: NIVA, «Fysisk/kjemiske egenskaper til eklogitt og avgang», mai 2009

Bilag 45: NIVA, «Strøm, turbiditet og hydrografi i fjordbassenget utenfor Engebø, Førdefjorden – Målinger utført for konsekvensutredning for deponi av gruveavgang», 01.09.2008

Bilag 46: NIVA, «Beregning av spredning av avgang i Førdefjorden fra planlagt gruvevirksomhet for Nordic Mining», 24.05.2009

Bilag 47: NIVA, «Deponering av gruveavgang i Førdefjorden – eksperimentelt arbeid med rasvinkler i deponi», 2009

Bilag 48: NIVA, «Dyrelivet på bunnen av Førdefjorden og bunnsedimentenes sammensetning – Undersøkelser i 2007», mai 2008

- Bilag 49:** Havforskningsinstituttet, «Dypvannsfisk i Førdefjorden – Sannsynlighet for miljøkonsekvenser for bestander av dypvannsfisk som følge av dypvannsdeponi av gruveavgang fra rutil-utvinning i Engebøfjellet, Naustdal kommune», november 2008
- Bilag 50:** NIVA, «Risikoen for skader på fisk og blåskjell ved gruveaktivitet på Engebøneset – En litteraturstudie om effekter av metaller og suspenderte partikler», desember 2008
- Bilag 51:** NIVA, «Spredning av partikler i overflatelaget utenfor Engebøfjellet – Modellering av vannkvalitet som følge av utslipp fra gruveaktivitet», mai 2009
- Bilag 52:** NIVA, «Oppdrett og fiskeriaktivitet i Førdefjorden – Vurdering av mulige konflikter som følge av planlagt gruveaktivitet», november 2008
- Bilag 53:** NIVA, «Effekten av forhøyet innhold av mineralske partikler i vannet med hensyn til villfisk og oppdrett av fisk og skalldyr – Konsekvensvurdering», november 2008
- Bilag 54:** NINA, «Konsekvenser av gruvevirksomhet i Engebøfjellet for laksefisk i Nausta, Grytelva og Stølselva», februar 2009
- Bilag 55:** NIVA, «Effekter av sjødeponi av avgangsmasser fra gruvedrift i Engebøfjellet på Førdefjordens økosystem på kort og lang sikt», 21.05.2009
- Bilag 56:** NIVA, «Tilleggsvurdering knyttet til strømforhold og potensiell spredning av gruveavgang ved endret deponeringsløsning» (udatert)
- Bilag 57:** NIVA, «Effekter av finfraksjon avgang fra Rana Gruber på fysiologi og sjøvannstoleranse hos laksesmolt», 03.05.2013
- Bilag 58:** NIVA, «Nærmere vurdering av risiko for at fisk i oppdrettsanlegg skal bli skadet av partikler pga. oppstrømming av dypvann eller vann fra mellomlaget i Førdefjorden», 04.03.2010

NIVA gjennomførte spredningsberegningene i konsekvensutredningen. NIVA konkluderte med at (stevningen bilag 7):

Modellering, eksperimenter og bruk av eksisterende erfaringer viser at det er mulig å anlegge et dypvannsdeponi med stor grad av forutsigbarhet hva spredning av partikler og stabilitet i deponiet angår.

Reguleringsplanforslaget ble sendt på høring, som viste at det var faglig uenighet om de faktiske strømningsforholdene og vannutskifting i fjorden, herunder fra Havforskningsinstituttet (stevningen bilag 8). Forurensningsdirektoratet innhentet derfor en egen vurdering fra UNIS (Universitetssenteret på Svalbard), som anbefalte ytterligere utredninger.

- Bilag 59:** NIVA, «Kommentarer til Havforskningsinstituttets høringsuttalelse til søknad om utslippstillatelse for utvinning av rutil i Engebøfjellet», 18.11.09

Bilag 60: UNIS, «Oppdrag knyttet til vurdering av strømningsforhold i Førdefjorden», 03.01.2012

Miljøverndepartementet ba 13. mars 2013 NRU om ytterligere opplysninger knyttet til kartlegging av strømningsmønsteret i fjorden og en grundigere vurdering av risiko for spredning av finpartikler fra deponiet (stevningen bilag 36).

I 2013/14 gjennomførte DNV-GL, med SINTEF som underleverandør, tilleggsundersøkelser i form av strøm- og hydrografimålinger i Førdefjorden og modellberegninger av strøm og partikkelspredning. Måleprogrammet (stevningen bilag 41 og 42) ble utformet etter innspill fra Havforskningsinstituttet (stevningen bilag 40), UNIS og NIVA.

Bilag 61: E-post fra UNIS til Miljødirektoratet vedr. måleprogram 16.04.2013

Bilag 62: E-post fra NIVA til Miljødirektoratet om måleprogram 25.04.2013

Utredningene fra DNV-GL og SINTEF ble fremlagt i oversendelsesbrev 30. september 2014 (stevningen bilag 47).

Bilag 63: DNV-GL, «Strømforhold og partikkelspredning i Førdefjorden», 29.09.2014

Bilag 64: DNV-GL, «Vedlegg 1: Strøm og hydrografimålinger» 29.09.2014

Bilag 65: SINTEF, «Vedlegg 2: Strømmodellering med SINMOD i Førdefjorden» 19.09.2014

Bilag 66: SINTEF, «Vedlegg 3: Simuleringer av partikkelspredning i Førdefjorden fra planlagt sjødeponi» 22.09.2014

Bilag 67: DNV-GL, «Vedlegg 4: Vurdering av flokkuleringseffekten og tilpasning i DREAM» 29.09.2014

Bilag 68: NRU, «Plan for deponering og beskrivelse av avgangssystem» september 2014

Bilag 69: DNV-GL, «Marinbiologisk tilleggsundersøkelse i Førdefjorden», 10.11.2014

Som grunnlag for arbeidet utarbeidet SINTEF en modell som simulerer strøm i fjorden (bilag 65). DNV-GL gjorde målinger av faktisk strøm i fjorden og konkluderte med at det var betydelig grad av sammenfall mellom modellerte og målte resultater. Strømmodelleringen ble derfor vurdert å gi en god beskrivelse av strømforholdene i Førdefjorden (bilag 64). Basert på dette utførte SINTEF modellberegninger av partikkelspredning ved ulike scenarier, inkl. ulike høyder på utslippsrøret (bilag 66). Modellberegningene bygde på et omfattende datamateriale fra 7 målestasjoner, med ulike dybder per stasjon, over 12 måneder. Etter 50 års drift var det antatt at røret som deponerer avgangsmassene i fjorden ville ligge på rundt 150 meters dybde. Beregningene viste bl.a. at det ikke ville forekomme partikkelkonsentrasjoner over 1 mg/l høyere enn 36 meter over gjeldende utslippsdyp.

Modellberegningene til DNV-GL ble kritisert av Havforskningsinstituttet (stevningen bilag 50). Kritikken ble kommentert av DNV-GL 4. november 2014.

Bilag 70: DNV-GL, «Kommentarer til høringsuttalelse fra Havforskningsinstituttet», 04.11.2014

Bilag 71: Brev fra Miljødirektoratet til Norges Fiskarlag, «Om feil i Miljødirektoratets vurdering», 15.11.2014

All modellberegning vil være beheftet med usikkerhet. Dette er beskrevet både i tilleggsutredningene, i Miljødirektoratets anbefaling til KLD 13. februar 2015 (stevningen bilag 78 side 30-38) og KLDs vedtak 5. juni 2015 side 8-9 (stevningen bilag 85). Miljødirektoratet konkluderte likevel med at usikkerheten knyttet til spredning av partikler både horisontalt og oppover i vannsøylen var vesentlig redusert gjennom utredningene av strømforhold og spredningspotensial (side 3):

Det er knyttet usikkerhet til spredning av finpartikler, som utgjør ca. 10 % av gangen. Det er sikkert at rundt 90 % av avgangen (grovfraksjonen) vil legge seg på sjøbunnen innenfor området regulert til deponi. Usikkerhet knyttet til spredning av de fineste partiklene ut over det planlagte deponiområdet, og oppover i vannsøylen, er vesentlig redusert gjennom de nye spredningsberegningene [gjort i 2013/14]. Med de vilkår vi anbefaler til spredning av partikler gjennom grenseverdier, utslippsarrangement og overvåking mener vi det er lite sannsynlig at avgangsmassene vil ha en direkte påvirkning på det marine naturmangfoldet utenfor deponiområdet.

For å kompensere for gjenværende usikkerhet rundt risiko for uønsket spredning av partikler i vannmassene ble det satt en rekke vilkår i utslippstillatelsen (stevningen bilag 110). Det er satt krav til maksimal høyde på deponiet, grenseverdier og krav om deponering av avgangsmasser skal avbrytes hvis målinger viser at grenseverdiene overskrides i tillatelsens pkt. 8.4.2. Konsentrasjonsgrensene er basert på spredningsberegningene og vurderinger knyttet til påvirkning av fisk. Dette er også omtalt i den kongelige resolusjonen 19. februar 2016 (stevningen bilag 92):

Konsentrasjonsgrensene som er satt for partikler i vannmassene er på nivå med de strengeste verdiene som er brukt internasjonalt i andre prosjekter, og er på nivå med de laveste effektgrensene som er dokumentert for fisk. Effektgrensene er nivåer beheftet med en viss usikkerhet, blant annet fordi utvalg av arter har vært begrenset i aktuelle studier. Med økende avstand til deponiområdet vil konsentrasjonen synke ytterligere. Det forventes derfor at eventuelle negative effekter av suspendert stoff i vannmassene i fjorden utenom deponiområdet vil være begrenset. Det er uttrykkelig presisert i vilkårene i tillatelsen at deponeringen skal stanses dersom spredningen av partikler går ut over fastsatte konsentrasjonsgrenser. Det er også stilt krav om kontinuerlig overvåkning

Denne side er ikke enig i at fremtidig risiko for partikkelspredning ettersom deponiet vokser og avgangsrøret heves ikke er kommentert av forvaltningen. Framtidsscenariet er vurdert i Miljødirektoratets anbefaling (stevningen bilag 78 side 33). Hva gjelder ekstremvær, fremgår det av KLDs vedtak 5. juni 2015 side 18 at det skal gjøres en miljørisikoanalyse for akutt forurensing (stevningen bilag 85). Dette er gjennomført i utslippstillatelsen punkt 1.7 og 11

som bestemmer at det skal tas hensyn til ekstremvær, flom etc. og fremtidige klimaendringer (stevningen bilag 110).

Innsigelsene fra Havforskningsinstituttet til DNV-GL og SINTEFs målinger er omtalt i Miljødirektoratets anbefaling 13. februar 2015 på side 34-35 (stevningen bilag 78), og det er således ikke korrekt at disse ikke er hensyntatt.

Hva angår innsigelsene om partikkelspredning fremsatt i klagen på driftskonsesjonen, er dette omtalt i NFDs vedtak om driftskonsesjon 6. mai 2022 side 19 (stevningen bilag 117). Miljødirektoratet vurderte både anførslene om miljømessige konsekvenser som fremkom under høringen av søknaden om driftskonsesjon og i klagen på Direktoratet for mineralforvaltnings førsteinstansvedtak. Miljødirektoratet vurderte at det ikke forelå nye opplysninger som ga grunnlag for en annen vurdering:

Bilag 72: Brev med kommentarer til høringsinnspill fra Miljødirektoratet til DMF 24.20.2020

Bilag 73: Oversendelsesbrev fra KLD til NFD med vurderinger fra Miljødirektoratet 13.12.2021

Bilag 74: Brev fra Miljødirektoratet til KLD med vurdering av anførsler i klage 09.12.2021

Staten er ikke enig i at eksemplene på andre sjødeponier saksøkerne viser til i stevningen på side 51 er representative for Engebø. Eksemplene det vises til er deponi som har vesentlig grunnere utslippspunkt, ikke har blitt regulert arealmessig gjennom reguleringsplan og konsekvensutredning, og hvor det heller ikke har blitt stilt krav til spredning av partikler, eller konkrete risikovurderinger. Topografi og strømmingsforhold er heller ikke sammenlignbare.

3.5.3 Særlig om nanopartikler

Staten er heller ikke enig i at risikoen for spredning av nanopartikler er utilstrekkelig utredet. Utredningen av spredningen av slike partikler må sees i lys av utredningen av partikkelspredning mer generelt, jf. punkt 3.5.2 over. Nanopartikler er også vurdert spesielt:

Bilag 75: Brev fra NRU til KMD og KLD, «Deponering av finpartikler fra rutilproduksjon på Engebø» 31.01.2014

Bilag 76: Notat fra DNV-GL, «Kommentarer vedrørende miljørisiko ved deponering av fine mineralpartikler i Førdefjorden», 31.01.2014

Nanopartikler er særskilt omtalt i Miljødirektoratets anbefaling 13. februar 2015 på side 56-57 (stevningen bilag 78), KLDs vedtak 5. juni 2015 side 16 (stevningen bilag 85) og den kongelige resolusjonen 19. februar 2016 side 6-7 (stevningen bilag 92):

Gitt de krav som er satt til partikkelflukt fra deponiet er det lite trolig at partikler fra deponiet vil overgå det som tilføres fjordsystemet med elver og bekker. Det er derfor ikke noe nytt som introduseres med avgangen ved Engebø. Avgangen fra Engebø vil bestå av partikler med opprinnelse i lokal geologi, og vil trolig ikke kvalitativt skille seg fra det som allerede tilføres fjorden på grunn av naturlige prosesser. Det er ingen grunn til å anta at

dette vil kunne true mattrygghet eller kvalitet på fisk som oppholder seg i vannmasser over deponiet.

I stevningen vises det videre til hensynet til matsikkerhet og vurderingen til NIFES. Også dette er vurdert i Miljødirektoratets anbefaling 13. februar 2015 på side 53-54 (stevningen bilag 78), KLDs vedtak 5. juni 2015 side 15 (stevningen bilag 85) og den kongelige resolusjonen 19. februar 2016 side 8 (stevningen bilag 92):

Når det gjelder anførslene om at utslippene vil kunne føre til bioakkumulering og skade på sjømat og risiko for mennesker, vil departementet påpeke at avgangsmassene ikke inneholder tungmetaller som vil være biotilgjengelige, og heller ikke prosesskjemikalier som har potensiale for bioakkumulering. Departementet mener derfor det er lite sannsynlig at den planlagte deponeringen vil ha negativ effekt på sjømattryggheten.

Generelt finner denne side grunn til å påpeke at det ikke er noen sammenheng mellom størrelsen på partikler og giftighet. Dette gjelder også for nanopartikler. Når små partikler av mineralsk opprinnelse dannes, vil reaktiv overflate øke jo mindre partikkelen er. Overflaten til partikkelen vil ha en netto negativ ladning. Partiklene vil da frastøte hverandre og forbli i løsning. I det marine miljøet er det et stort overskudd av løste salter. De løste ionene i saltvann vil bli tiltrukket av den negative ladningen rundt partikkelen og redusere dette. Det igjen medfører at partiklene vil slå seg sammen til større aggregater og sedimentere. Dette kan observeres i praksis der større elver renner ut i havet. Her får man en betydelig utfelling og sedimentering av finstoff. For avgangsmasser som tilføres marint miljø vil man se en tilsvarende nedslamming i deponeringsområdet.

3.6 Anførselen om at «unødvendig forurensing» ikke kan tillattes etter forurensingsloven § 11 jf. Grunnloven § 112

Staten tolker anførselen for å i realiteten rette seg mot skjønnet forurensningsmyndighetene har utøvd etter [forurensingsloven § 11](#). Som det fremgår av punkt 3.1 over, er dette et fritt skjønn. Denne side kan ikke se at det er anført at skjønnet er grovt urimelig eller på annen måte ugyldig iht. myndighetsmisbrukslæren. Når forurensningsmyndigheten har vurdert at fordelene av tiltaket er større enn de forurensingsmessige ulempene, er det ikke dekkende å karakterisere forurensingen som «unødvendig».

Anførselen om at [Grunnloven § 112](#) skal medføre at skjønnet er ugyldig er ikke nærmere underbygget med henvisning til rettskilder, og denne side nøyer seg med å holde det kort:

Det er ingen uenighet om at miljøhensyn er relevante hensyn i skjønnet etter forurensingsloven § 1, jf. [HR-2020-2472-P](#) avsnitt 145. Relevante miljøhensyn er grundig vurdert i utslippstillatelsen, og staten kan ikke se at det hefter noen feil ved det skjønnet. Grunnloven § 112 er i tillegg eksplisitt vurdert i kongelig resolusjon 19. februar 2016 s. 10 (stevningen bilag 92).

Saksøkernes anførsel kan vanskelig forstås på annet vis enn at man mener bruk av sjødeponi i seg selv er i strid med Grunnloven § 112. Det finner ikke støtte i noen autorative rettskilder, og er vanskelig å forene med det forhold at Stortinget to ganger har valgt å *ikke* anmode regjeringen om å trekke tilbake NRUs utslippstillatelse pga. forhold rundt sjødeponiet, jf. [Innst. 304 S \(2021-2022\)](#) og [Innst. 257 S \(2018-2019\)](#).

3.7 Anførselen om at «sløsing med ressurser» er i strid med mineralloven § 43, jf. §§ 1 og 2

Det er ikke bestridt at NRU har utvinningsrett, og spørsmålet om det skal gis driftskonsesjon ligger da til mineralmyndighetens skjønn, jf. [mineralloven § 43 \(2\)](#). Bærekraftig utvikling er et formål etter [mineralloven § 1](#), som er operasjonalisert gjennom de ulike momentene i [mineralloven § 2](#). Alle de relevante momentene i mineralloven § 2 er vurdert i NFDs vedtak 6. mai 2022 (stevningen bilag 117). Staten kan ikke se at det er anført at skjønnet er grovt urimelig e.l.

Saksøkernes anførsel innebærer i praksis at bruk av sjødeponi skal være i strid med mineralloven. En slik tolkning mangler støtte i alle rettskildene denne side er kjent med, og er heller ikke foreslått i NOU 2022: 8 Ny minerallov.

Staten er videre ikke enig i at driftskonsesjonen tillater at «kun en liten andel» av tilgjengelige ressurser utnyttes og at ressurser «sløses» (stevningen side 65). Det vises til vedtaket om driftskonsesjon 6. mai 2022 side 16:

Departementet vil videre påpeke at formuleringene i DMFs vedtak om utvinningsgrad på ca. 60 pst. for rutil og ca. 30 pst. for granat ikke på noen måte binder NRU i form av at dette settes som en øvre eller nedre grense hva gjelder ressursutnyttelsen i prosjektet. Tvert imot er det i driftskonsesjonen gitt vilkår om at det skal arbeides for en samlet sett størst mulig ressursutnyttelse av forekomsten. Dersom NRU mot bedre vitende unngår å utnytte mineralressurser som innenfor rammene av en økonomisk bærekraftig drift basert på tilgjengelig teknologi kunne ha blitt utnyttet, vil det kunne være i strid med vilkårene i driftskonsesjonen.

Rent generelt vil denne side peke på at NRU er en profesjonell kommersiell aktør, og det har presumpsjonen for seg at selskapet søker å utnytte det samlede ressursgrunnet mest mulig effektivt. Utnyttelsesgraden av malmen beror imidlertid på en balanse av hva som er lønnsomt og hva som er mulig og bærekraftig. Verdimineralenes iboende egenskaper, som kornstørrelse og renhet, gir begrensinger for hvor mye det er mulig å utvinne. Oppredning krever også energi og andre ressurser, og man må generelt bruke mer ressurser for å få mer ut av malmen. På et tidspunkt er det ikke lenger gitt at reduksjonen i mengden avgang oppveier de økte ressursene en slik ytterligere oppredningsprosess krever, hverken økonomisk eller i et mer overordnet bærekraftperspektiv.

Denne side kan ikke se at saksøkerne har fremlagt dokumentasjon for at utnyttelsesgraden skulle vært høyere.

4 SPØRSMÅLENE FRA SAKSØKERNE

Saksøkerne har i stevningen stilt det denne side oppfatter er fem spørsmål til staten. Disse vil besvares kronologisk etter hvor de fremgår i stevningen.

- I. På stevningen side 19 bes staten om å redegjøre for om det etter 13. november 2014 har blitt innhentet ytterligere kunnskap om effekten av sjødeponiet på andre forhold «enn de fysiske», og resultatet av den eventuelle kunnskapsinnhentingen.

Staten tolker saksøkerne slik at de sikter til kunnskap om effekten av kjemikaliene NRU ønsker å bruke i oppredningsprosessen.

Kunnskapsgrunnlaget som ligger til grunn for utslippstillatelsen fremgår av Miljødirektoratets anbefaling til KLD 13. februar 2015 punkt 3.9.4 (stevningen bilag 78). Miljødirektoratet anbefalte å ikke tillate utslipp av ett av de omsøkte kjemikaliene, Flotinor SM 15, på bakgrunn av dokumentasjonen som forelå. Dette ble stadfestet i KLDs førsteinstansvedtak og den kongelige resolusjonen om utslippstillatelse (stevningen bilag 85 og 92). NRU har i ettertid endret planen for oppredningsprosessen og kjemikaliebruk. I søknad om revidert utslippstillatelse 10. juni 2020 var kjemikaliebruken vesentlig endret sammenlignet med tidligere. Endringene gjaldt både hvilke kjemikalier som planlegges brukt, og mengden kjemikalier, som var betydelig redusert (stevningen bilag 100). Søknaden bygger på utredninger av effektene av de aktuelle kjemikaliene. Disse kan om ønskelig fremlegges. Miljødirektoratet tok NRUs søknad til følge 18. januar 2021 etter at denne hadde vært på høring (stevningen bilag 109 og 110). Tillatelsen ble påklaget, og Miljødirektoratet oversendte 7. juni 2021 klagen til KLD. KLD tok ikke klagen til følge i vedtak 23. november 2021 (stevningen bilag 113).

Bilag 77: Klageoversendelse fra Miljødirektoratet til KLD 07.06.2021

Ettersom saksøkerne har fremlagt høringsinnspillene fra en rekke aktører, finner denne side også grunn til å fremlegge NRUs kommentarer til høringsinnspillene.

Bilag 78: NRU, Kommentarer til høringsuttalelser revidert utslippstillatelse, 28.09.2020

- II. På stevningen side 20 bes staten avklare om det i forbindelse med reguleringsplanen og utslippstillatelsen ble avholdt møter mellom daværende Miljøverndepartementet på den ene side og Naustdal kommune, Askvoll kommune eller Sogn og Fjordane fylkeskommune på den annen side. Denne side antar at en med dette sikter til andre møter enn møtet 11. april 2013 (referatet er vedlagt stevningen som bilag 37).

Denne side har vært i kontakt med Kommunal- og distriktsdepartementet som opplyser at de har funnet en kalenderoppføring som tilsier at det ble avholdt et møte 25. november 2014 mellom daværende statsråd Sanner, fylkesordføreren i Sogn og Fjordane, ordføreren i Naustdal kommune og ordføreren i Askvoll kommune.¹ Det har imidlertid ikke lyktes KDD å finne et referat.

- III. På stevningen side 37 bes staten opplyse om man bestrider at «Det er ... klart at tilbakefylling av avgangsmasser i bergrom og gruveganger er teknisk mulig i Engebøfjellet, det er eksempelvis en slik driftsform Arctic Mineral legger opp til».

¹ Kommunal- og moderniseringsdepartementet fikk overført ansvaret for plansaker fra Miljøverndepartementet med virkning fra 1. januar 2014, jf. FOR-2013-12-13-1455.

Gjennom vilkår i både utslippstillatelsen og driftskonsesjonen er NRU pålagt å tilbakefylle overskuddsmasser, herunder avgangsmasser, i størst mulig grad (se punkt 3.4 over). Hvor stor andel av overskuddsmassene som eventuelt kan tilbakefylles avhenger av hvor stort volum masser som genereres, volumet gruverom som er tilgjengelig for tilbakefylling, driftsmessige forhold, kostnader, sikkerhetsmessige og eventuelt andre ulemper ved tilbakefylling. Gjennom vilkår i driftskonsesjonen er NRU pålagt å utrede dette videre. Staten er ikke enig i at det er «klart» at tilbakefylling er teknisk mulig, i det omfanget og med de forutsetninger som stevningen virker å legge opp til. Det vises til punkt 2.4 over.

- IV. På stevningen side 56 bes staten å «avklare om det etter statens syn kun er hydromorfologiske (fysiske) kvalitetselementer som vil forringes som følge av deponiet».

Det er de hydromorfologiske endringene i vannforekomsten som er grunnlag for at det kan gjøres unntak etter vannforskriften § 12 (1) bokstav a. Som det fremgår av Miljødirektoratets anbefaling til KLD 13. februar 2015 (stevningens bilag 78, side 60-63), KLDs vedtak 5. juni 2015 (stevningens bilag 85, side 18-22) og Miljødirektoratets reviderte tillatelse 18. januar 2021 (stevningen bilag 109) vil det kun skje endringer i vannforekomstens økologiske, og ikke kjemiske tilstand. Økologisk tilstand omfatter biologiske, hydromorfologiske og fysisk-kjemiske kvalitetselementer, jf. [vannforskriften vedlegg V](#). Som det fremgår av KLDs vedtak 5. juni 2015 (stevningens bilag 85, side 19-20) er det bunnfaunaen i deponiområdet som påvirkes mest negativt og medfører at den økologiske kvaliteten reduseres fra god til dårlig.

- V. På stevningen side 57 bes staten avklare hvordan en tolker vannforskriften § 12 (2) bokstav b.

Det vises til punkt 3.2.2 over. Statens syn er at begge alternativene i vannrammedirektivet artikkel 4 nr. 7 bokstav c er gjennomført i norsk rett gjennom vannforskriften § 12 (2) bokstav b. Staten er imidlertid ikke enig med saksøkerne i at disse er kumulative vilkår.

5 VIDERE SAKSFORBEREDELSE

Saken egner seg ikke for rettsmekling.

Denne side vil komme tilbake til spørsmålet om vitneførsel.

Denne side finner det, i likhet med motpartene, vanskelig å anslå den nærmere tidsbruken for hovedforhandlingen på nåværende tidspunkt. Dette kan hensiktsmessig diskuteres i planmøtet.

Denne side stiller spørsmål ved nødvendigheten av at saksøkerne representeres av fire advokater, og varsler allerede nå at dette vil kunne danne grunnlag for protest på sakskostnadene.

6 PÅSTAND

1. Staten v/Klima- og miljødepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet frifinnes.
2. Staten v/Klima- og miljødepartementet og Nærings- og fiskeridepartementet tilkjennes sakskostnader.

• • •

Oslo, 13. januar 2023

REGJERINGSADVOKATEN

Henrik Vaaler
advokat